

Arkady Kubickiego

W dniu 19 czerwca 2009 r. odbyła się kolejna sesja Komisji Historycznej TPW poświęcona Arkadom Kubickiego. Informacje o dziejach budowli przekazała zebrany **Pani Bożena Wiórkiewicz, Prezes Towarzystwa Przyjaciół Zamku Królewskiego.** Opowieść została zilustrowana pokazem multimedialnym.

Na zdjęciu po prawej: Pani Bożena Wiórkiewicz wspomina trudy odbudowy Arkad. Obok (od lewej) Pani Barbara Petrozolin Skowrońska.

Zdjęcia z obrad Komisji Historycznej Towarzystwa Przyjaciół Warszawy przy okrągłym stole.

Historia Arkad Kubickiego¹

Wstęp

Zamek Książąt Mazowieckich został wzniesiony na skarpie, tuż nad Wisłą. Od początku powstał problem zabezpieczenia go przed gwałtownym nurtem rzeki, która nieraz sięgała podnóża skarpy. Starano się więc brzeg ten odsunąć, budując ostrogi i tworząc sztuczne nasypy, z których powstała dzisiejsze Podzamcze i Wybrzeże Gdynskie.

Wiek XVI

W XVI w. wody Wisły podeszły pod skarpe powodując katastrofy budowlane: „złamanie” wieży oraz obsunięcie fragmentu muru południowego Zamku. Starosta warszawski i namiestnik Mazowsza Jan Dzierzgowski wykonał inwestycje zabezpieczające, a pierwszą z nich było wzniesienie tamy.

Zamek Królewski od strony Wisły w XVI w. Na brzegu widoczne umocnienia z dębowych pali.

Tama była trójkątną odnogą wprowadzoną w nurt Wisły na wysokości wylotu rzeczki Kamionki, gdzie obecnie przebiega trasa W-Z. W dno rzeki na długości ok. 400 m wbito trzy rzędy dębowych pali. Tuż przy brzegu wzniesiono drewniany spichlerz (jego istnienie zanotowano podczas lustracji w 1549 r.), służący do okresowego przechowywania zboża z majątków królewskich, spławianego Wisłą do Gdańska.

¹ Na podstawie opracowania Marka Wrede z Ośrodka Badań Historycznych Zamku Królewskiego.

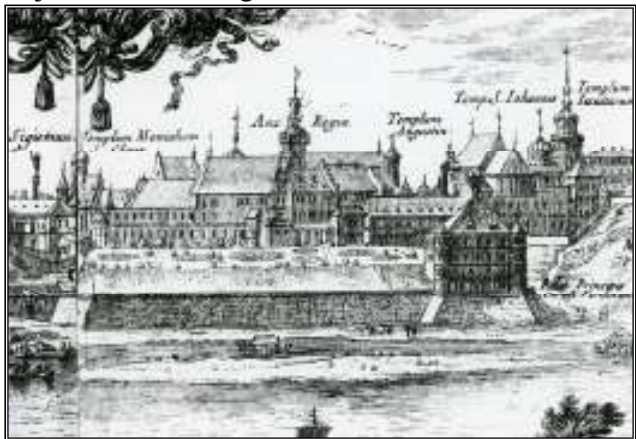

Widok Warszawy (...) po 1586. Rycina z dzieła G. Brauna, F. Hogenberga.

Wiek XVII

Za panowania królów z dynastii Wazów nastąpiła przebudowa Zamku. Na skarpie powstały fortyfikacje w stylu starowłoskim z kamienia wapiennego i cegieł. Był to tzw. **mur wazowski** o długości 160 m. z bastionami na flankach oraz murami wydzielającymi przestrzeń Zamku od północy i południa. Wschodnia część muru – najsolidniejsza – wznosiła się na wysokość 10 m, a u podstawy miała 4 m szerokości. Opierała się na fundamencie z gęsto wbitych w dno Wisły pali dębowych, a umocniona była okładziną z granitu i cegieł. Mur wazowski zwieńczony był ławą z otworami strzelniczymi a umocniony dodatkowo kamienno-ceglanymi ostrogami. W rezultacie tych inwestycji Zamek przybrał charakter modnego *palazzo in fortezza* i był skutecznie chroniony przed wylewami Wisły.

Ok. 1640 r. na północnym bastionie zbudowano pałacyk dla brata króla Władysława IV – kardynała Karola Ferdynanda Wazy. Istniał on zaledwie kilkanaście lat, uległ zniszczeniu podczas najazdu szwedzkiego w 1655 lub 1656 roku.

Zamek Królewski od strony Wisły. Fragment widoku Warszawy z 1656 roku. Miedzioryt Nicolasa Perelle.

Wiek XVIII

W czasach saskich, podczas przebudowy wschodniego skrzydła Zamku powstały od strony Wisły Sklepy tzw. Dawne. Był to parterowy budynek o długości 208 m składający się z 28 sklepów-piwnic, a służący jako magazyn. Zachodnią ścianę sklepu oparto na resztkach rozebranego muru wazowskiego, a wschodnią, bliższą rzece, posadowiono na fundamentach wmurowanych w łuki. Wnętrza miały kształt sklepionych konch, a fasadę zdobiły 32 ślepe arkady pomalowane na różowo w ceglany wątek. Dach pokryto nasypem ziemnym czyniąc taras. Za Stanisława Augusta, sklepy nadbudowano o jedno piętro, a całość przeznaczono na mieszkania dla dworzan, nazywając je Oficyną Tarasową lub Wielką. Projektantem nadbudowy był Jakub Fontana. Połączył wszystkie pomieszczenia przejściami i wykuł okna w ścianie wschodniej. Mieszkania, na górze były kilkupokojowe, na dole mniejsze. Wejścia do mieszkań prowadziły ze wspólnego korytarza, ciągnącego się wzdłuż całego budynku. Do Zamku wiodły schody. Jednak pomieszczenia dolne były wilgotne i niedoświetlane. Stanisław August zakupił więc dla służby budynek pojezuicki przy dawnej ul. Świętojańskiej, pozyskując dogodniejsze kwatery.

W tym okresie zaczęto prowadzić dalsze prace inżynierskie, mające odsunąć brzeg Wisły od skarpy. Powstały dwie ostrogi brzegowe, a przestrzeń między nimi zaczęto powoli zasypywać. Do naszych czasów zachowała się część dolna sklepów – po wyremontowaniu włączono ją w skład zespołu Arkad Kubickiego.

Wiek XIX

Po dwóch wielkich powodziach w 1813 i 1816 r. sklepy uległy dewastacji. Właścicielem Zamku od 1815 r. był car Aleksander I, władca Królestwa Polskiego. Zaplanowano przebudowę Zamku w stylu klasycystycznym z monumentalną aranżacją fasady wschodniej. Konkurs na projekt wygrał architekt Jakub Kubicki. Zostało rozebranie pierwsze piętro Oficyny. U podnóża skarpy wzniesiono konstrukcję z cegły, wspartą na arkadach – rodzaj tunelu z nasypem ziemnym, który osłaniał ulicę Bocznią biegnącą pod skarpy a łączącą Mariensztat z Rybakami. Budowla ta stanowiła zarazem łącznik między nowo założonymi ogrodami – w górnej części skarpy oraz powstałych na terenach wydartych Wiśle.

Arkady wg projektu Kubickiego zbudowano w latach 1818-1927. Była to konstrukcja postawiona na palach olchowych o długości 162 m, szerokości - 22 m i wysokości - 7,5 m. Od strony Wisły powstało 7 grot, wspartych na masywnych filarach, a przypominających budowle ogrodowe. Sklepienia zbudowano z cegły, a ściany wyłożono granitowym tłuczniem.

Po powstaniu listopadowym Zamek przestał pełnić funkcje reprezentacyjne, rosyjskie władze wojskowe umieściły w arkadach stajnie Pułku Czerkiesów, zamurując otwarte przestrzenie. Po odrodzeniu Polski w 1918 r. w arkadach garażowano pojazdy rezydującego w Zamku prezydenta RP, a przy ścianie północnej wybudowano dom dla pracowników jego kancelarii. Po 1945 r. w arkadach mieściły się magazyny Zespołu Pieśni i Tańca Wojska Polskiego, a po restytucji Zamku w 1971 r. - jego zaplecze.

W 1995 r. rozpoczęto rewaloryzację arkad. Autorem projektu odbudowy i adaptacji arkad do nowych funkcji jest architekt Stanisław Fiszer. Prace rozpoczęto od badań archeologicznych i historyczno-architektonicznych.

Aby zabezpieczyć arkady od nacisku skarpy oddzielono je tzw. ścianą Larsena. W dolnej części utworzono nowe ogrody z oczkiem wodnym. Odbudowę Arkad Kubickiego zakończono w 2006 r. lecz dla zwiedzających otwarto je dopiero 1 kwietnia 2009 r.

Na zdjęciach: etapy odbudowy Arkad Kubickiego i budowla po ukończeniu.

Relację spisała Halina Niemiec